

Naiset, julkisuus ja journalismi

"Et kai tarkoita, että olisi olemassa jotain erityistä naisjournalismia", esittivät miehet. "Naistoimittaja ei voisi koskaan laittaa puolialastonta naista etusivulle", vastasin. "Naisten ja miesten uutisarvostuksessa on eroja. Nykyisin vallitsevat miehiset arvostukset. Te miehet kirjoitatte miehistä miehille." (Dokumentet 1979, s. 177, Ann-Marie Åsheden).

Kummasta pitäisi lähteä ensin, naisnäkökulmasta vai journalismista? Voimmeko päätyä journalismin luonnetta analysoimalla siihen, mitä naisnäkökulma siinä on, vai pitäisikö journalismi purkaa ja rakentaa uudelleen naisnäkökulmasta?

Vastakkain ovat näkemykset siitä, mitä journalismin pitäisi olla ja journalistinen käytäntö. Millaisia journalistisia tavoitteita asetetaan (kustantajat, toimittajat, yleisö asettavat) ja miten journalistinen työprosessi ne realisoi. Journalismia analysoimalla voimme päästä kiintoiisiin kysymyksiin jour-

nalistisen tiedon luonteesta, journalismista vallan käytön välineenä, journalismin mahdollisuuksista erilaisten vapauttavien käytäntöjen organisoijana ja katalysaattorina, journalismista journalistien tavoitteiden toteuttajana - myös journalistisista pakoista.

Yleisemmin journalismia määrittelee esimerkiksi **julkisuuden** käsite. Julkisuus on jotain, joka on journalismin toiminta-alueita, jolla journalistinen kompetenssi saa täyttymyksensä. Journalismi, jolla ei ole julkisuutta, on inkompetenttia. Journalisti, joka ei tähtää julkisuustavoitteeseen, ei ole journalisti (julkisuustavaroiden tuottaja). Voidaanko siis ajatella, että julkisuustavoite määrittelee kaikkein selvimmän journalistisen työn luonteen? Julkisuudesta on puhuttu varsin monissa eri merkityksissä. Jos se kuitenkin määrittelee journalistisen työn luonteen, sen merkityksiä on pakko ryhtyä tarkastelemaan ja muokkaamaan journalismille läheisemmiksi.

Koivisto on ottanut Negtiä ja Klugea seuraten tärkeimmäksi nykyjulkisuutta luonnehtivaksi käsitteeksi **teollistetun tuotantojulkisuuden** (1985, 52), joka palvelee varsin itsestään selvästi taloudellista

intressiä (journalismissa kustantajien ja markkinoijien tavoitteet), mutta jossa raaka-aineena onkin nyt "työvoiman tietoisuus", jonka kautta julkisuus itseään toteuttaa. Tuotantojulkisuus on ns. klassiseen julkisuuteen verrattuna modernia julkisuutta, joka laajenee käsittämään sellaisia ilmiöitä kuten mainonta ja kulutus ja erilaisten instituutioiden ulkoinen tiedottaminen. Negt ja Kluge pyrkivät laajentamaan käsitettään myös mm. sellaisiin ilmiöihin kuin pankki- ja vakuutuspalatsien arkkitehtuuri, ihmisten elämänprosessien rakenteet julkisuusinstituutioissa jne. Koivisto katsoo tässä olevan kysymyksessä myös kokemusten aistimellisten ulottuvuuksien ymmärtäminen "julkisuuden alueelle" kuuluviksi. Laajasti ymmärrettynä julkisuutta olisi kaikki, missä kokemukset ja aistimellisuus organisoituu. Kuten Koivistokin toteaa, käsite näin kattavana ei ole enää erottelukykyinen. Julkisuuden ja esimerkiksi kulttuurin artikuloitumisen muotojen välillä ei näyttäisi olevan mitään eroavuutta. Keskeiseksi tulisi se, että joku ylipäänsä organisoituu: ihmisen aistimuksilla ja kokemuksilla on taipumus organisoitua tietoisuuden ensi pilkahduksista alkaen. Mutta missä vaiheessa tuosta organisoitumisesta tulee julkisuuden piiriin luettava ilmiö? Ovatko vastasyntyneen havaintokuvat julkisuutta, kun ne alkavat organisoitua esim. kodin fyysisen ympäristön mukaan? Mikä erottaa ne työympäristön mukaan organisoituvasta reseptiojärjestelmästä ammattitaitoisella työntekijällä? Esikouluikäinen organisoii havaintonsa ja kokemuksensa lähiympäristön, joukkotiedotuksen ja ihmisten mukaan. Koulua aloittaessaan hänen kokemuksiaan ryhtyvät organisoimaan esimerkiksi liikennejärjestelyt koulu-

matkalla. Ehkä hän on jo televisiosta seurannut liikenneopetusohjelmia. Näin hän on astunut jo sisään "liikennejulkisuuteen", jota hän nyt käytännössä koettelee ensimmäisinä koulupäivinä. Näyttäisi siis siltä, että julkisuus "kaappaa" meidät mukaansa syntymästä saakka ja varmistaa tietoisuutemme organisoitumisen tahtomaansa muotoon. Tällaiseen näkemykseen ei kuitenkaan voi yhtyä. Pikemminkin olisi kysyttävä: mistä alkaa tietoisuutemme julkinen organisoituminen tiettyyn muotoon? Mistä alkaa tuotantojulkisuus? Mikä on tuotantojulkisuuden erityisyys suhteessa muihin tietoisuuden organisoitumistendensseihin?

Negt ja Kluge ottavat avuksi proletarisen julkisuuden käsitteen, joka lähtee työväenluokan kokemuksista ja tarpeista. Nyt tietoisuuden kaappaavat julkisuudet, jotka määrittellään työväenluokan omista tarpeista ja kokemuksista lähtien vastakohtana vieraalle, porvarilliselle julkisuudelle.

Tämä kenties riittää lyhyeksi johdatukseksi julkisuuden problemaatiikkaan. Journalistisen työn luonteen kannalta nyt aukeaisi kaksi eri tietä: ottaa tavoitteeksi porvarillinen tuotantojulkisuus tai proletarinen (vasta)julkisuus. Vaihtoehdot näyttäivät melko kuihtuneilta kun ottaa huomioon journalistisen käytännön moninaisuuden ristiriitoinen. Jotta proletarinen julkisuus muodostuisi tärkeimmäksi ihmisten aistimuksia ja kokemuksia organisoivaksi julkisuusvoimaksi, tarvitaan samanlaista muotittamista ja tajuntojen kapseloimista kuin porvarillisen tuotantojulkisuudenkin oletetaan edellyttävän. Proletaarinkin täytyy tulla tietoiseksi siitä, mikä ajattelutapa yleisesti ottaen vastaisi parhaiten hänen aistimuksiaan ja kokemuksiaan.

Teoriaa onkin kritisoitu - ais-
timellisuuden historisointi näyttäisi
liittyvän paljon arvosteltuun ajatuk-
seen kapitalismin repressoimasta
autenttisesta ihmisluonnosta. Pys-
tyykö proletaarinen julkisuus produ-
soimaan autenttisen ihmisen? Onko
syytä olettaa mitään autenttista
havaintoa tai kokemusta, jolla
olisi oikeutettu asema muihin,
epäautenttisiin nähden?

Negtin ja Klugen ansiona voisi
kuitenkin nähdä, että he pyrkivät
näkemään teoriansa elimellisessä
yhteydessä käytäntöön. Jos hyl-
käämme ajatuksen tietoisuuden
organisointiperiaatteiden välisestä
taistelusta, Negtistä ja Klugesta
jää jäljelle esim. tv-ohjelmien
konkreettinen välinekritiikki. Uutis-
ten irrottautuminen ihmisten koke-
muksista ja abstrahoituminen uutis-
viitteeksi on hyvä esimerkki.

Seuraavaksi naisnäkökulmaan.
Journalismin suhteen se esittää
ainakin yhden kysymyksen: kuinka
nykyinen (normaali)journalismi voisi
muuttua naisten vapautumisen
voimaksi? Olisiko mahdollista luoda
naisten vastajulkisuus, jossa tajun-
nat organisoituvat erityisiksi nais-
tietoisuuksiksi? Ongelma näyttäisi
varsin samanlaiselta suhteessa
proletaarisen julkisuuden mahdolli-
suuksiin; onko mahdollista ryhtyä
taisteluun normaalijournalismin
edellyttämää julkisuutta vastaan,
vai riittääkö normaalijournalismin
muotojen ja sisältöjen kritiikki
ja puutteellisuuksien korjaaminen?
Onko tavoitteena naisten foorumi,
jolla naiset puhuvat itsestään ja
toisilleen, patriarkaalisen kontrollin
tavoittamattomissa?

Ongelmat tuntuvat tässä suh-
teessa miltei ylitsepääsemättömiltä.
Valittavana on kaksi päälinjaa:
olemassaolevan journalismin pur-
kaminen ja uudelleen rakentaminen
ja toiseksi toimiminen vallitsevan

käytännön puitteissa naisten tavoit-
teiden suuntaisesti (niitä koskaan
täysin saavuttamatta, koska esimer-
kiksi kaupalliset mekanismit rajoit-
tavat tuotteiden julkisuuteen pää-
syä). Ottakaamme jälkimmäinen,
reformistisempi vaihtoehto tarkas-
teltavaksi.

Jos on mahdollista toimia vallitse-
van journalismin (ja julkisuuden)
puitteissa, se tulisi määritellä
naisen toimintakyvyn kannalta:
kaventaako ja rajoittaako se naisen
toimintakykyä ihmisenä vai antaako
se mahdollisuuden asettaa tavoittei-
ta rohkeasti ja osoittaako se keinot
niiden saavuttamiseen?

Normaalijournalismille julkisuus
on näyttämö, jolla yhteiskunnalli-
sesti merkityksellisiksi määritellyt
asiat näytellään; yhtenä määritteli-
jänä on itse journalistinen käytän-
tö. Poissaolo näyttämöltä merkitsee
yleensä myös inkompetentiksi mää-
rittelemistä (julkisuus näyttämönä
käsittää myös laajemman alueen
kuin siitä ravintonsa saavan joura-
lismin). Päärooleja näyttämöllä
esittävät traditionaalisesti miehet,
jotka määritellään yhteiskunnalli-
sesti vahvasti toimintakykyisiksi
- heillä on valta, voima ja kunnia,
myös päävastuu. Naiset ovat näyt-
tämön aputyövoimaa ja sivuosien
esittäjiä: he tekevät useasti mies-
ten näyttelemisen mahdolliseksi.
He tukevat - alistuksensa usein
hyväksyen - pääjuontaa ja sen esit-
täjää ja määrittelevät itsensä suh-
teessa sankarirooleihin toissijai-
siksi.¹

Muuttuisiko näytelmä (=julki-
suus), jos naiset näyttelisivät roo-
lejaan samanvertaisina? Mitä se
merkitsisi?

Julkisuutta voisi ryhtyä viipa-
loimaan erilaisten journalististen
käytäntöjen tai lajityyppien pohjal-
ta. Naisnäkökulmasta journalismissa
voidaan nähdä enemmän ja vähem-

män alistavia genrejä ja toimintatapoja, käytäntöjä. Yhtenä kriteerinä voi pitää klassista subjekti-objekti -jaottelua: missä käytännöissä nainen ymmärtyy subjektiksi, missä objektiksi? Tämä jaottelu ei kuitenkaan riitä sellaisten käytäntöjen ymmärrykseen, joissa nainen on kokonaan poissa (esim. sota- ja urheiluaiheet enimmäkseen). Subjekti-objekti -asetelma pätee sitaipaitsi muihinkin kuin naisiin: journalismilla on taipumus objektivoida kohteensa. Mikä olisi erityisesti naisiin kohdistuvaa objektiksi asettamista? Mikä objektiksi asettamisessa on erityisesti naista alistavaa? Tutkimus on enemmän täynnä kysymyksiä kuin vastauksia. Journalististen tuotteiden analyysi ja kritiikki naisnäkökulmasta ei ehkä ratkeakaan teorian, vaan empiirisen ja teorian yhdistämisen dialektiikasta. Emme voi sanoa mitään kohteestamme, ellemmme tunne sitä ainakin esiyymmärryksen tasolla.

Naistutkimuksessa näyttäisi journalismin suhteen pätevän tietty kokemus- ja tulkintamethodiikka: naiset katsovat, kuuntelevat, lukevat ja tulkitsevat. Miten tämä tuote puhuttelee minua naisena? Miksi nainen on tästä käytännöstä poissa - mistä johtuu naisten mykyys?

Voitaisiin ajatella, että tällaisen methodiikan tuloksena löytyisi erilaisia journalistisia käytäntöjä, joiden alistusaste vaihtelee, esimerkiksi:

-suoraan halventava ja alistava journalismi, jossa nainen on objektiksi miehen määrittelemä ja joka lamauttaa naisen toimintakyvyn eri yhteiskunnan alueilla (ns. pornojournalismi)

-vanhaa roolijakoa uusintava stereotyyppinen, vihamielinen alistus (naiset esitetään stereotyyppisissä rooleissa naisvihan näkökulmasta,

esimerkiksi ilkeä anoppi, typerä sihteerikkö)

-vanhaa roolijakoa uusintava, stereotyyppinen alistus, jossa naiset esitetään perinteisissä rooleissaan ja miehet perinteisissä rooli-asetelmissa suhteessa naisiin (perhesarjat, mainonta)

Yllä esitetyt kolme alistuksen tyyppiä ovat varsin helposti empiirisenkin tutkimuksen tavoitettavissa ja siksi niistä on tehty runsaasti selvityksiä. Sen sijaan tarvitaan jo kehittynyttä naistietoisuutta ja selviä teoreettisia kannanottoja, kun tutkitaan journalismia, jossa -nainen on kokonaan poissaoleva (ns. perinteiset miesten alueet kuten talous, politiikka, urheilu) -naisen asemaa pyritään kuvaamaan mahdollisimman todenmukaisesti erilaisten tilastollisten dokumenttien yms. aineiston perusteella.

Tällöin keskeisiksi kriteereiksi nousevatkin eivät niinkään journalistiset, vaan nimenomaan naisnäkökulman elementit. Astumme ainakin tieteen kannalta alueelle, jota kernaasti kutsutaan arvosubjektivismiksi, epäobjektiivisuudeksi jne. Mutta mikä tekee puhtaan journalistisesta näkökulmasta vähemmän arvoväritteistä?

Naisnäkökulman kriteerejä on etsitty varsin monelta suunnalta: pehmeistä arvoista, äitiydestä, kielen eroavuuksista, merkityksenantoprosesseista, jopa siitä, että ihminen on tiettyä biologista naisukupuolta. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista käydä läpi niihin liittyviä keskusteluja. Sen sijaan on mahdollista etsiä journalismin ja viestinnän tutkimuksen naisnäkökulmaa. Miten naisnäkökulma journalismiin eroaa metodisesti ja metodologisesti viestinnän tutkimuksen valtavirtauksista? Toisaalta, mitä yhtäläisyyksiä sillä on journalismikritiikkiin?

Tutkimuksen alueella on olemassa jo useita metodologisia selviytyksiä naisnäkökulman merkityksestä. Niistä löytynee lähtökohdat myös viestinnän tutkimuksen uuteen arviointiin. Sen sijaan nykyjournalismin puitteissa toimivan emansipatorisen naisjournalistisen diskurssin mahdollisuus - vastajulkisuus naisnäkökulmasta - on yhtä ongelmallinen asia kuin minkä tahansa vastajulkisuuden luominen. Vastauksia voidaan lähteä etsimään esimerkiksi ideologian ja erityisen naiskulttuurin käsitteistä. Onko vallitseva ideologia myös naisten ideologiaa? Onko olemassa erityisiä naisten kulttuureja? Yhtenä tärkeänä kriteerinä naisnäkökulmissa on yleensä esitetty naisten kokemuksen ja todellisuuden yhteiskunnallisen merkityksellisuuden korostaminen - privaatin nostaminen samanarvoiseksi julkisen kanssa.

Vaarana - kuten kaikilla vastajulkisuuksilla - on gheittoutuminen, salaseuramaisuus ja institutionalistuminen vapautumisen sijasta. Jatkuva muutosliike saattaisikin naisnäkökulmasta olla hedelmällisempi tiedostuksen avartaja. Jos muutoksia ei tapahdu, ajaudutaan helposti patriarkaalisten hallitsemistekniikojen tarjoamiin karhunalveluksiin, organisoitumiseen osiksi (patriarkaalisia) organisaatioita.

Naistutkijat ovat tiedostaneet naisnäkökulman salakuopat usein tuskallisenkin selvästi. Niitä väistellen pohtimalla naisen kielen erityisyyttä, pyrkimällä löytämään naisten erilaisia tekstien lukuja tulkintatapoja. Samalla toki aukeaa monia kiintoisia tutkimustehtäviä: naista journalismin kuluttajana ja kokijana ei ole juurikaan tutkittu, puhumattakaan naisjournalistin tavoista tuottaa tekstejä.

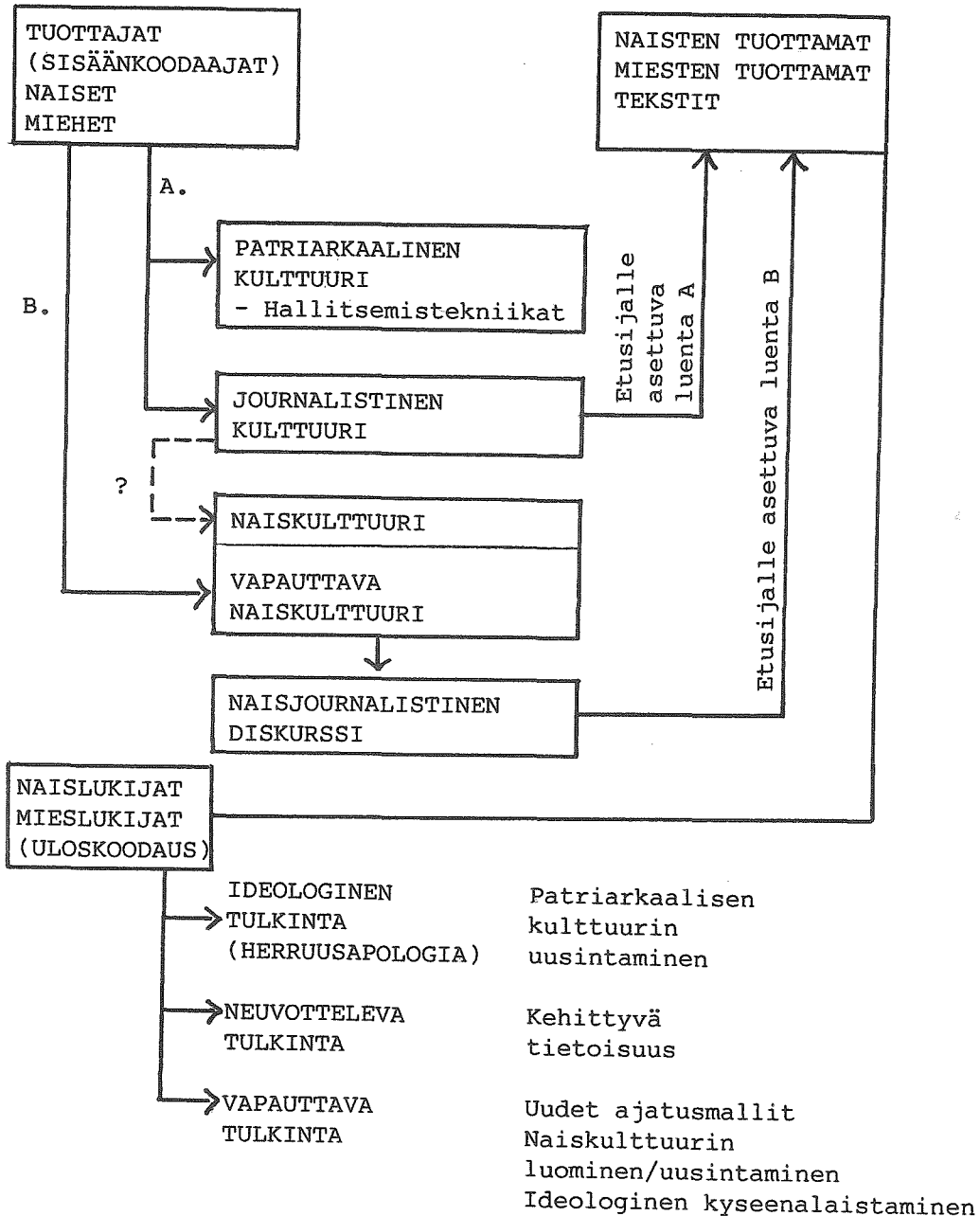
Kaaviossa 1 naisjournalismin ongelmaa on pyritty kuvaamaan

erityisesti sisään- ja uloskoodaus-tutkimuksen näkökulmasta (ks. Tiedotustutkimus 1/1985).

Naisnäkökulmasta journalististen tekstien tuottajilla voidaan katsoa olevan käytettävissä kaksi eri diskurssia. Toinen on patriarkaalisia hallitsemistekniikoita uusintava "normaali" journalistinen diskurssi uutisarvostuksineen, asiantuntija-instituutioineen, miehisine toimijoineen. Tätä diskurssiketjua on kuvattu kaaviossa 1 yhteydellä A. Pitäytyminen problematisoimattomaan normaalijournalistiseen käytäntöön merkitsee samalla patriarkaalisten hallitsemistekniikoiden tietoista/tiedostamatonta ylläpitoa ja uusintamista.

Onko erityinen naisjournalistinen diskurssi mahdollinen? Mistä se tulisi johtaa? Tätä kysymystä kuvaa kaaviossa yhteys B. Siinä diskurssiketju kehittyisi naiskulttuurin omista ehdoista, vapauttavan naiskulttuurin lähtökohdista syntyväksi erityiseksi naisjournalistiseksi diskurssiksi. Tässä kuviossa halutaan kyseenalaistaa koko vallitseva journalistinen kulttuuri ja sen mahdollisuudet edistää vapauttavaa naisjournalistista diskurssia. Tulkinta on jyrkkä - pitäisi myös pohtia nyt jo olemassaolevan vapauttavia elementtejä. Naiset ovat toimineet journalistisissa käytännöissä vuosikymmenet. Onko tämä tapahtunut aina miesten ehdoilla vai onko naisjournalismin "ituja" nähtävä jo olemassa olevassa? (Siitä johtuu kaavion katkoviiva journalistisen kulttuurin ja naiskulttuurin välillä.) Journalistista kulttuuria tulisi eritellä naisnäkökulmasta siten, ettei sitä nähtäisi tiiviinä yhtenäisenä muurina vaan erilaisina, myös naiskäytäntöinä. Voiko ns. naistenlehti-journalismissa piillä joitain vapauttavan naiskulttuurin aineksia? Sisäiset ristiriitaisuudet tulisi myös

Kaavio 1. Naisjournalistisen diskurssin mahdollisuudesta

kaivaa esiin (skitsofrenia perinteisten arvojen ja uuden näkökulman välillä samassa tuotteessa).

Suuri kysymys on erityisen naisjournalistisen diskurssin luominen. Miten naiskulttuurin vapautta-

vat piirteet siirretään teksteiksi? Säilyykö vapauttava aines teksteissä, kun ne uloskoodataan? Mikä tekstien asema on naisten yrityksissä?

Ainakin yksi konkreettinen

yritys luoda erityistä naisjournalis-
mia löytyy ajallisesti ehkä kaukaa,
mutta muuten melko läheltä. Ruot-
salaisen Aftonbladetin naistoimitta-
jat raportoivat kokemuksistaan
Dokumentet -nimisessä julkaisussa
vuodelta 1979. Aftonbladet sai
25.9.1978 ensimmäisen naistoimituk-
sensa. Joka maanantai neljä naista
julkaisi kolme sivua, joissa oli
materiaalia naisasiasta, naisista
ja myös muita artikkeleita. (Nais-
toimituksihan on toki perustettu
muuallekin, mm. länsisaksalainen
tieteellinen Argument-lehti julkaisee
jatkuvasti naistoimituksen tuotta-
maa materiaalia). Kiinnostavaa
tässä ei ehkä ole toimituksen nais-
puolinen koostumus, vaan se, miten
toimittajanaiset ymmärsivät ns.
naisnäkökulman haasteet ja miten
juttuihin sitten suhtauduttiin. Toi-
mittajat kertovat itse:

"Ensimmäisenä päivänä otimme esiin
yleisiä laajoja ongelmia. Mm. kerroimme
osa-aikaisesti työskentelevien sairaan-
hoitajien ongelmista. Yhdessä artikkelis-
sa käsiteltiin miesten ja naisten välistä
epätasa-arvoa Ruotsissa. Artikkelin per-
ustui tilastollisiin tietoihin.

Kritiikkiä ei tullut.

Monien mielestä esille tuomissamme
asioissa ei ollut yhtäkään journalistista
näkökulmaa. "Eihän siinä ole mitään
kirjoittamista" oli tavanomainen kom-
mentti.

Itse ajattelimme, että olimme
ehkä olleet hieman ikäviä ensimmäisinä
päivinä, mutta että olimme ottaneet
esille oikeita asioita. Olimme kirjoitta-
neet ongelmista, jotka useimmat naiset
tunnistavat." (Dokumentet 1979, Inger
Ramqvist, s. 123-124).

Yllä olevasta huomataan, että
kyse ei ollut vielä tietoisesti va-
pauttavan diskurssin luomisesta.
Toimittajat halusivat kuvata naisen
asemaa mahdollisimman toden-
mukaisesti - ehkä täyttää myös
aukkoja, kertoa asioista, jotka

eivät saa julkisuutta ns. normaali-
journalismin piirissä. Silti toimituk-
sen kokemukset olivat ajan mittaan
varsin erikoislaatuaisia:

"Myöhemmin ryhdyttiin leimaamaan:
kaikki mitä naistoimituksessa kirjoiteti-
tiin, oli "akkojen juttuja", käsiteltiinpä
niissä sitten naisten asemaa työelämässä
tai naisten terveyttä. "Akkojen puheta-
ta". Ei muuta.

Nykyisin olemme lehden kannalta hyö-
dyllinen lisäaine kokonaisuudessa. Me
olemme mauste, jota ei saa nauttia
liian suurina annoksina." (Emt., 125).

Julkisuus on patriarkaalisen
kontrollin kaikkein pyhintä aluetta.
Niin kauan kuin talouselämän,
politiikan, urheilun ja uutis- ja
ajankohtaisinstituutioiden näyttämö-
leikit jatkuvat rikkumattomina
ympyröinä, on kaikki hyvin. Yrityk-
set luoda "vaihtoehtoista", "uutta",
"vapauttavaa" tms. normaalista
poikkeavaa julkisuutta herättävät
näyttelijöiden ja ohjaajien epä-
luulot.

Naisjournalistisen diskurssin
tuominen nykyjournalismin ns.
läpäisyperiaatteella kohtaa monen-
laisia esteitä, mutta niitä ei tarvitse
pitää mahdottomina. Myös mies-
puoliset journalistit ja tutkijat
ovat ilmaisseet halunsa muuttaa
vallitsevia käytäntöjä. Kysymys
on siitä, kuinka kauan halutaan
(myös tutkimuskäytännöissä) pitää
yllä rajaa julkisen ja yksityisen
välillä. Niin kauan kuin tämä raja
tunnustetaan tietoisesti tai alitajui-
sesti, naisjournalismia uhkaa
ghettoutuminen. Tätä voidaan pitää
tietenkin myös eräänä välivaiheena,
kuten Dokumentet-raportin tekijät:

"Niin kauan kuin miehet eivät kykene
näkemään työtämme muuna kuin akko-
jen puheena, lehden lisänä, on välttä-
mätöntä, että meillä on omat naisten
sivut, joilla kirjoitamme mitä haluamme.

Toki on absurdia, että naisilla

täytyy olla erikoissivut sellaisen journalismin tekemiseksi, joka kiinnostaa puolta ihmiskunnasta." (Emt., 126).

Kysymys on vain vielä tälläkin hetkellä siitä, miten kauan hyväksytään jatkuva välivaiheen tila. Muutos tarvitsee onnistuessaan myös muutoksen subjekteja, ja niitä luovat yhdessä naisjournalismi ja naistutkimus.

"... meidän tulee antaa uuden journalismin kasvaa esiin. Meidän tulee taistella palstatilasta ja painomusteesta. Meidän tulee saada kokeilla ja erehtyä. Synnytykset ovat aina vaikeita. Ja tämä on erityisen monimutkaista, koska vanhemmuus sijaitsee keskellä historian suuria käännekohtia." (Dokumentet, s. 178).

Viitteet

¹Toissijaisuus ilmenee yleisesti tavasamme ajatella ja tuntea, ulkopuolisissa käytännöissä ja kulttuurisissa tulkinnoissa. (Saarinen 1985)

Kirjallisuus

DOKUMENTET - OCH VAD HÄNDE SEN? av Aftonbladets kvinnliga journalister. Raben & Sjögren, Stockholm 1979.

KOIVISTO, Juha. Kahden kauppa. Porvarillisen ja proletaarisen julkisuuden dialektiikka Negtillä ja Klugella. Tiedotustutkimus 8(1985):3.

MORLEY, David. Kulttuuriset muuntumat: vastarinnan politiikka. Tiedotustutkimus 8(1985):7.

SAARINEN, Aino. Vapautta Naisille! Tutkijaliiton julkaisusarja 35/1985, Helsinki.